

De totaalvisie van Jaap Kruithof

| Marc Vandepitte

Je moet het maar doen, wekenlang nummer één staan in de top tien met een turf van meer dan vijfhonderd bladzijden politieke analyse.

Het lang aangekondigde boek van Jaap Kruithof heeft dan ook heel wat verdiensten.

Om te beginnen is het een serieus boek. Kruithof spit zijn onderwerpen uit en bouwt zijn argumentatie geduldig op. In een tijd waar de hamburgercultuur is doorgedrongen in de boekenwereld is dat niet meer evident. De auteur brengt nog eens een 'groot verhaal'. De handelskenmerken van vele hedendaagse 'postmoderne' filosofen, met name grootsprakerigheid, zinledige woordenspielerij of het koketteren met eruditie, zijn aan de filosoof Kruithof niet besteed. Bij hem gaat het over de realiteit en de poging om die zo goed mogelijk in kaart te brengen teneinde die realiteit te veranderen, te verbeteren, jawel. Het boek is zeer veelzijdig. De klassieke thema's van links worden één voor één behandeld: de markt, de privatisering, de crisis van de democratie, de verrechtsing, het nationalisme, de vluchtelingen, de veiligheid, ... Maar ook de 'nieuwe politieke cultuur' en thema's die nogal eens worden overgeslagen zoals het individualisme, entertainment, televisie, ethiek, religiositeit. De opbouw en argumentatie is steeds origineel, in de letterlijke zin van het woord, de auteur begint van nul en gaat naar de wortels van elk fenomeen. Hij begint meestal met een beschrijving van de empirische werkelijkheid. Om greep te krijgen op die amorf realiteit brengt hij een classificatie aan. Die wordt dan aangevuld met een historische beschrijving van het fenomeen. Op die manier kan men historische patronen op het spoor komen en beter zicht krijgen op de actualiteit. In deze methodologie zie je duidelijk Hegeliaanse invloeden aan het werk. Deze methode laat Kruithof toe om zeer eigenzinnig en origineel te werk te gaan. Het is de - slechte - gewoonte in een klein landje als België om elke politieke ana-

list direct te klasseren tot deze of gene partij, deze of gene stroming. Bij Kruithof lukt dat niet. Door zijn originaliteit worden bestaande denkbeelden, clichés en paradigma's in vraag gesteld. Of je het eens bent of niet met de ontwikkelde ideeën, over elk onderwerp is het boek uitdagend. Het verplicht je tot nadenken, tot het scherper stellen van de argumentatie en niet zelden tot het herzien van bepaalde denkbeelden. Dat is de grote verdienste van het boek.

Kruithof schuwt de polemiek niet en gaat in tegen de pensée unique van deze tijd. De triomfalistische euforie na de val van de Berlijnse Muur is volgens hem volkomen misplaatst. We leven zo stilaan onder een dictatuur die veel erger is dan die van Hitler. Het is de dictatuur van de multinationals, de megasystemen. Zij dicteren hun wetten aan heel de planeet en dompelen honderden miljoenen mensen in uitzichtloze miserie. Gelijk heeft hij. Tijdens de vijf jaren van de Tweede Oorlog kwamen naar schatting 50 miljoen mensen om door oorlogsgeweld. Vandaag sterven elk jaar opnieuw hetzelfde aantal mensen als gevolg van honger en gemakkelijk geneesbare ziektes.

Kruithof plaatst als marxist de economische infrastructuur op de voorgrond. Maar zijn boek doet meer. Hij plaatst 'de economie' op de agenda. De echte macht ligt bij de banken en de bedrijven. Daar worden de fundamentele beslissingen genomen. Nochtans is de realiteit niet weer te vinden in de media. De kranten staan bijvoorbeeld vol van politiek getouwtrek tussen politici, er worden pagina's uitgesmeerd over de 'nieuwe politieke cultuur'. Maar dat is allemaal naast de kwestie. In het onderwijs worden de jongeren wijsgemaakt dat de belangrijke beslissingen genomen worden door de politici en dat het er

dus op aankomt de goede politici te kiezen. (p. 451 v) Allemaal onzin volgens het boek. De economische orde dicteert de politieke en niet omgekeerd. Kruithof relativeert dan ook heel sterk de electorale processen. Daarin besteedt ook de linkerkant volgens hem veel te veel energie. Verkiezingen zijn niet de motor tot verandering. De afgelopen eeuw heeft aangetoond dat belangrijke maatschappelijke evoluties het resultaat waren van acties op straat of op de werkvloer en niet van het tactisch gemanoeuvreren van handige of bewogen politici. (p. 452)

Kruithof pleit voor meer staat. Te midden van de golf van privatiseringen verdedigt hij vurig de (her)collectivering van bepaalde economische sectoren. Dat is meer dan gedurfd. Sedert '89 is de linkerkant aangetast door het marktdenken. Niet-Gouvernementele Organisaties (NGO's) bijvoorbeeld ontpoppen zich als Anti-Gouvernementele Organisaties, dwepen met begrippen als 'civiele maatschappij', 'marktconformiteit' en zijn voorstander van de privatisering van de ontwikkelingshulp. De staat is de grote boosdoener, een gedachte die ze delen met het IMF en de Wereldbank. Dichter bij huis zijn het de sociaal-democraten maar ook de groenen die de privatisering verder zetten. Deze partijen hebben zich helemaal bekeerd tot het neoliberalisme, de strijd daartegen werd opgeofferd aan het front tegen het fascisme. (p. 510) Zij vormen dan ook geen enkel alternatief meer. Maar zij trachten die illusie wel krampachtig in stand te houden. Kruithof maakt er brandhout van.

Tot zover de pluspunten. Het boek roept ook heel wat fundamentele vragen op. Het is onmogelijk en in deze korte bespreking niet de plaats om ze allemaal te behandelen. We beperken ons tot een verhaal.

Socialisme

Het is niet duidelijk of Kruithof het socialisme als alternatief wenst voor het kapitalisme (neoliberalisme) en zo ja onder welke vorm. Hij spreekt zich daar in de 500 bladzijden nergens expliciet over uit, in vroegere geschriften was hij daar wel duidelijker in. Hij verwijst graag naar Cuba als het grote voorbeeld, elke verwijzing naar de SU krijgt dan weer een negatieve connotatie. Over China

blijft het gissen. Enerzijds toont hij overtuigend aan hoe het kapitalisme er één grote rotzooi van maakt. Maar moet dat systeem vernietigd worden en verdwijnen of moet het hervormd worden? Is het kapitalisme de hoofdvijand of is het het neoliberalisme? Topspeculant en miljardair Soros verzet zich hevig tegen het neoliberalisme ... om het kapitalisme te redden. Enige precisering zou hier op zijn plaats zijn.

Deze onduidelijkheid blijkt ook uit de visie van Kruithof i.v.m. de markt. Voor hem is winst nastreven niet uit den boze en is het marktgebeuren op zichzelf geen negatief verschijnsel. Het komt er op aan de markt te reguleren. (p. 80v) We zitten hier heel dicht bij de droom van de 'derde weg'. Nochtans is die visie niet vol te houden hoewel ze vandaag zeer dominant is. Laten we het

voorbeeld nemen van de voedselproductie, een vitale sector. Deze sector is terzelfder tijd één van de meest gereguleerde marktsectoren van de wereldeconomie, denk maar aan de miljarden steun en strikte regelgeving op dat terrein van zowel Japan, de VS als de EU. Welnu, jaarlijks is er wereldwijd een voedseloverschot voor meer dan 600 miljoen mensen, terwijl er meer dan 800 miljoen honger en er jaarlijks dertig miljoen sterven van de honger.² Wat is het alternatief? Nog meer reguleren, en wie gaat dat doen: het IMF, de G7 of de Wereldhandelsorganisatie, een internationale civiele maatschappij, lokale NGO's?

De aarzeling van Kruithof komt vooral van zijn perceptie van het verleden van het sovjetcommunisme. Dat zou er op economisch vlak door een al te strikte planning een puinhoop van gemaakt hebben. Dit cliché kan empirisch niet hard gemaakt worden, integendeel. De economische groei tussen 1917 en 1989 van de SU was zeker niet slechter dan die van een vergelijkbare regio of land met een kapitalistisch regime en dat ondanks de gigantische verliezen tijdens of na de twee wereldoorlogen. Hetzelfde geldt voor de Oostbloklanden na 1945.³ Zelfs tijdens de zogenaamde grote crisisjaren (1980-1989) was de groei van de SU dezelfde als die van de VS, namelijk respectievelijk 2,9 en 2,8%. Volgens de Factbooks van de CIA bedroeg het BNP per inwoner van de SU in 1917 10% van dat van de VS. In 1989 was dat reeds 43%.⁴ Na de invoering van de markteconomie in de SU was er daarentegen een jaarlijkse gemiddelde daling van 9%.⁵ Tien jaar na

het einde van de Koude Oorlog en de overweldigende propaganda die daarmee gepaard ging, is het misschien eens nuttig om de cijfers opnieuw te laten spreken wars van vooroordelen of aversies.

Kruithof aarzelt vooral op het politieke vlak. De slechte ervaringen op dat vlak in de SU zijn niet verteerd, maar gelukkig is er nog de tropische variant in Cuba. Cuba is het toonbeeld van democratie, de SU het tegenvoorbeeld. Che staat symbool voor het socialisme met een menselijk gelaat, Stalin voor het tegendeel. Che/Cuba uitspelen tegen Stalin/SU om (delen van) het socialisme vooralsnog te redden. Het is een vaak gebruikt procédé. De oppositie Che/Cuba versus Stalin/SU is echter a-historisch, idealistisch en daardoor meer dan problematisch.⁶ Een lezing van de geschriften, of beter van de uitspraken van Ernesto Guevara, levert op dat vlak overigens verrassende resultaten op.⁷ De onduidelijke en twijfelende visie heeft ook te maken met de opvatting over de politieke besluitvorming. Kruithof besteedt daaraan een heel hoofdstuk, het vierde, dat nogal technisch en zwaar op de hand is. Hij tracht nauwgezet alle factoren in rekening te brengen die de wijze van besluitvorming meebepalen. Dat is nuttig en interessant. Maar op den duur zie je de bomen niet meer door het bos.

Democratie en besluitvorming zijn in de eerste plaats een klassenvraagstuk. Kruithof is het daar wellicht mee eens, maar hij werkt het in elk geval op die manier niet uit. Zijn technische aanpak neigt ernaar het politieke te beschouwen als een op zichzelf staand fenomeen terwijl de rest van het boek dat precies tegenspreekt. Tenslotte zijn er in zijn opvatting een aantal anarchistische trekjes waarneembaar. Ook dat verklaart mede zijn voorbehoud voor elke vorm van gecentraliseerde besluitvorming, zowel op het politieke als op het economische vlak. Dat maakt een resolute keuze voor het socialisme er niet gemakkelijker op.

Dialectiek

Eén van de meest fundamentele discussies in de Westerse filosofie betreft die tussen Kant en Hegel. Het gaat o.a. over het verband tussen Sein

en Sollen. Kant vertrekt van het ethisch imperatief: het Sollen geeft richting aan het Sein. Hegel kiest daarentegen voor een dialectisch verband tussen beide. De hele kwestie komt op een meer maatschappelijk niveau terug in de discussie tussen Marx en de utopische socialistten, of tussen het zogenaamde wetenschappelijke en utopische socialisme, tussen ethisch idealisme en historisch materialisme. Is het socialisme een ideaal, een na te streven utopie, een imperatief, een roeping, enz. en moeten we de weg daarnaar toe zelf uitzoeken, of bevat de historische ontwikkeling in zichzelf dynamieken (tegenstellingen) die tonen in welke richting het moet en die het socialisme uitlokken of de strijd daarvoor minstens bevorderen. Concreter, het historisch materialisme vertrekt van de grote maatschappelijke en historische tegenstellingen. Deze hoofdtegenstellingen maken ook duidelijk welke de historische krachten of klassen zullen zijn om de te verwachten maatschappelijke omwentelingen tot stand te brengen. Ook over deze kwestie heeft het boek geen klaarheid. Het verzet tegen dit systeem doet hij van de ene kant "vanuit een systeem dat de waarden van het ecocentrisme, het socialisme (de gelijkheidsidee en het collectivisme), het humanisme en de democratie centraal stelt". (p. 480, onze cursivering) Dat klinkt zoals de utopische socia-

listen van vorige eeuw. Maar aan de andere kant schetst hij in zijn boek heel duidelijk de belangrijke tegenstellingen van dit moment: die tussen het Noorden en het Zuiden, tussen arbeid en kapitaal, en tussen de imperialistische blokken onderling. Het probleem is ook hier weer dat hij deze niet als hoofdtegenstellingen behandelt, maar daarentegen vrij veel andere, mindere

belangrijke factoren op gelijke voet daarmee plaatst. Dat maakt het uitstippelen van strategieën bijzonder lastig. Een strategie is het efficiëntst als men gebruik kan maken van de zwakheden (tegenstellingen) van de tegenstrever. Maar waar zitten die? Bovendien geeft dat een enorm psychologisch nadeel. In zijn voorstelling van het kapitalisme lijkt het erop dat de staat niet alleen heel zwak is geworden, maar vooral dat de megasystemen onoverwinnelijk sterk zijn geworden. Het kapitalisme is inderdaad een reus, maar het is er een op lemen voeten. De problemen en de

Het kapitalisme is inderdaad een reus, maar het is er een op lemen voeten. De problemen en de tegenstellingen stapelen zich hoe langer hoe meer op

tegenstellingen stapelen zich hoe langer hoe meer op: de aanhoudende financiële crises sedert eind de jaren tachtig en de gevaarlijke financiële luchtbel die elk moment uit elkaar kan spatten, de zware economische crisis van 1997 die nota bene in de sterkste schakel van het kapitalisme uitbrak en meer mensen trof dan in de jaren dertig, het toenemend aantal militaire conflicten sinds de jaren negentig, de tientallen landen die op het randje van de burgeroorlog leven als gevolg van de bezuinigingsprogramma's van de jaren tachtig en negentig, de toenemende handelsconflicten en militarisering van de drie grootmachten en andere lokale gendarmes, het borrelend kruisvat rondom de Kaukasus, ... Meer in het algemeen rept Kruithof met geen woord over de economische crisis sinds de jaren '70. Dat is meer dan merkwaardig. De zwakte van het kapitalistische systeem wordt door Kruithof onderbelicht en geeft aan de lezer de verkeerde indruk van de almacht van het systeem.

Het is als gevolg van zijn visie tenslotte onduidelijk op welke historische krachten Kruithof denkt te steunen om dit systeem te vernietigen of te hervormen. Hij somt heel veel actiegroepen op in het laatste hoofdstuk, maar het is evident dat niet alle maatschappelijke bewegingen even zwaar wegen, denk bijvoorbeeld aan Gaia en de vakbonden. Het is nog minder evident dat al deze groeperingen dezelfde richting uitwillen en überhaupt het systeem grondig willen hervormen laat staan omverwerpen. Ook hier is een klassenanalyse op zijn plaats, maar die ontbreekt.

De staat

Een consistente theorie over de staat ontbreekt. Kruithof beseft heel goed dat de staat "het instrument is van de machtigste sociale groepen en als gevolg daarvan het belang van bepaalde bevolkingsgroepen" dient. Toch is het juist de staat die het algemeen belang in de toekomst meer zal moeten gaan dienen. (p. 455) Hoe zit dat dan: is de staat een instrument van het kapitaal of niet, of is het dat maar een beetje, en zo ja hoeveel dan, op welke terreinen? En kan de staat mits enkele hervormingen en wat actie van onderuit bijdraaien? Zitten we dan niet op het spoor van het zo door Jaap verfoeide reformisme? Anders gezegd, moet de staat in het huidige bestel vernietigd worden of hervormd? Veel vragen blijven hier onbeantwoord.

In zijn voorstelling is het alsof het neoliberalisme een soort externe natuurkracht is die de nationale overheden passief moeten ondergaan. De poli-

tiek verliest het als het ware van de economie. Dat is een zeer unilaterale voorstelling van de zaken. Het zijn toch de politici zelf die de liberalisering en de privatiseringen georganiseerd hebben. De ontmanteling van de nationale overheidspolitiek in de Derde Wereld werd georganiseerd door het IMF. Daarin zetelen niet de vertegenwoordigers van de multinationals, maar wel die van de nationale overheden. Men kan ook moeilijk volhouden dat staten zoals de VS, Japan, Duitsland en China de controle verloren hebben. Integendeel, zij sturen op grote schaal de economische politiek van hun land, zowel op het vlak van de investeringen, de handel als de monetaire en fiscale politiek. Kleinere staten zoals België en Luxemburg hebben nooit veel greep gehad op macro-economie, en vandaag vermindert die nog verder in het kader van de schaalvergroting van de productie, tenminste voor zover ze binnen de logica van het kapitalisme willen opereren. Het is trouwens in het kader van die schaalvergroting en de regionalisering van de productie dat de burgerij het nodig acht om een aantal taken van de nationale overheid over te dragen op een hoger niveau, dat van de Europese Unie.

Het is een misvatting of het leidt minstens tot verwarring, te stellen dat de - geïndustrialiseerde - staten verzwakt zijn. Als de kern van de nationale staat bestaat in het monopolie van de repressie, dan is er vandaag van verzwakking geenszins sprake, integendeel. Wel is het zo dat de staten, in het kader van een andere economische conjunctuur, andere taken krijgen toebedeeld. Na de Tweede Wereldoorlog werd heel wat genationaliseerd om sleutelsectoren er bovenop te krijgen en werd een sterk sociaal netwerk uitgebouwd in het kader van de communistische dreiging. Vandaag is die conjunctuur omgeslagen en worden aan de nationale staten andere taken toebedeeld, met inbegrip van een versterking van het repressieapparaat. Het onderbelichten daarvan leidt tot een onderschatting van de fascisering van de burgerlijke staat en van de gedoogde of uitgelokte opkomst van fascistische en neonazistische partijen. Voor Kruithof zijn nazisme en fascisme "agressieve kapitalistische reacties binnen het kader van gevestigde staten met territoriale macht. Door de mondialisering is die optie achterhaald." (p. 109) Dat lijkt ons in het kader van de evoluties in Oostenrijk, Italië, Vlaanderen, Kroatië, Rusland, enz. voorbarig en gevaarlijk. Met zijn pleidooi voor 'het Europa van de regio's' (p. 245, 256-7) begeeft hij zich overigens op glad ijs. Vandaag ontwikkelen zich fascistische bewegingen precies in het kader van het Europa van de regio's, denk

maar aan de Alleanza Nazionale in Italië (aanhechting van de Joegoslavische gebieden Istrië en Dalmatië), Haider (aansluiting bij Duitsland), Duitse neofascisten (het opnieuw aanhechten van Sudetenland, van Duitstalige gebieden van België, enz.), het Vlaams Blok, ...

Kruithofs visie omtrent de staat is tegenstrijdig. Enerzijds verliest de staat steeds meer macht en invloed, maar anderzijds wordt het heil precies verwacht van diezelfde staat om het tij te keren. Mensen die teveel van de overheid en dus van de politiek verwachten, wordt een "verkeerd politicisme" verweten. (p. 454) De boodschap is duidelijk, verspil je krachten niet aan het veroveren van de staatsmacht, want daar bereik je nauwelijks iets mee, zeker niet op het vlak van een economische politiek. Het enige wat dat kan opleveren is een rechtvaardiger verdeling van de nationale rijkdommen. (p. 453-4) Cuba, het voorbeeld waar Kruithof vaak naar verwijst, is nochtans een sterk tegenvoorbeeld van die stelling. China is dat nog veel meer. Deze landen proberen zich waar te maken binnen de wereldmarkt, en moeten dat doen rekening houdende met zekere wetmatigheden van de wereldmarkt. Maar beide landen slagen erin om een zeer eigen en succesvolle economische politiek te voeren. Terwijl heel Latijns-Amerika als gevolg van de Aziatische crisis van '97 het afgelopen jaar een nulgroei kende, liet Cuba, dat geconfronteerd wordt met een torenhoge schuld, met kredieten tegen meer dan 15% en met een loodzware economische blokkade, een groei optekenen van meer dan 6%. De opmerkelijke groeicijfers van China zijn bekend en ook bleek dat land bestand te zijn tegen de financiële stormen van '97. De stelling van Kruithof is natuurlijk correct voor nationale staten die zich (volledig) inschrijven in de kapitalistische logica, maar dan wordt de stelling al gauw een tautologie.

Partij

Het verleden heeft overduidelijk aangetoond dat in de sociale conflicten, naast de politieke lijn, de organisatiegraad van beslissend belang is om overwinningen te behalen. Kruithof deelt die mening.

Hij is overtuigd van de noodzaak van een krachtig en goed georganiseerd front. (p. 508) Hij gelooft "niet in een spontaneïsme vanuit de basis dat vanzelf tot een gecoördineerde meer algemene tendens leidt". (p. 484) In de jaren zestig en zeventig was er "te weinig coördinatie tussen de diverse sociale bewegingen. De revolutie miste een stevige organisatie". (p. 475) Kruithof beseft dat het internationale kapitaal zich vandaag meer dan ooit sterk organiseert en dat alleen een krachtige tegenorganisatie in staat is weerwerk te bieden. De gedecentraliseerde netwerken en gefragmentariseerde waaier van sociale bewegingen vormen geen partij voor de patronale lobby's en voor de veiligheidsdiensten en repressieapparaten.

De overtuiging is er, maar Kruithof aarzelt om deze consequent door te trekken. "We moeten een einde maken aan de verdeeldheid" (p. 514), maar hoé is niet duidelijk. Hij ziet dat een zekere stroomlijning noodzakelijk is, maar is als de dood voor elke vorm van centralisatie of controle. Grote

boosdoener hierbij zijn de (kleinlinkse) politieke partijen. De unificatie mag zeker "niet totstandkomen vanuit een bestaande politieke formatie. Ze moet groeien uit de sociale bewegingen." (p. 515) Dat moet gebeuren zonder hiërarchie, zonder machtsuitoefening. Dat klinkt leuk en doet denken aan de 'machtsvrije communicatie' van Habermas. Maar het doorstaat de toets van de

werkelijkheid niet. Iedereen met een beetje ervaring in de sociale sector weet dat. Waar samenwerkingsverbanden niet geformaliseerd worden, ontstaat informele autoriteit of leiding. En die is vaak veel ondemocratischer dan formele autoriteit of leiding, want niet benoembaar of corriëgeerbaar. Het is daarom illusoir te denken dat men aan de machtsproblematiek (tijdelijk) kan ontsnappen door partijvorming te vermijden of uit te stellen tot later. Een dergelijke visie leidt ook gemakkelijk tot depolitisering en tot een verenging van maatschappelijke actie tot single issues of korte-termijnperspectieven. We vinden deze visie vandaag terug bij heel wat NGO's in de Derde Wereld.

Uiteraard heeft Kruithof overschot van gelijk door te stellen dat klein links vaak het toonbeeld is van onheuse machtsspelletjes en gemanipuleer,

Kruithofs visie omtrent de staat is tegenstrijdig. Enerzijds verliest de staat steeds meer macht en invloed, maar anderzijds wordt het heil precies verwacht van diezelfde staat om het tij te keren.

en dat dit de linkerzijde meer dan eens heeft verzwakt. Maar dat is zeker niet het monopolie van klein links. Bovendien wordt de geschiedenis van het marxisme gekenmerkt door een voortdurende interne machtsstrijd en strijd om de leiding: tegen het anarchisme, de sociaaldemocratie, het mensjewisme, het trotskisme, enz. Het uitklaren van een klare politieke lijn is steeds een voorwaarde geweest voor een slagvaardige strategie, hetgeen niet wegneemt dat daarin geen fouten gemaakt kunnen worden.

In de machtsuitoefening spelen politieke partijen een cruciale rol. Uiteindelijk is Kruithof het daar mee eens: als je "vat wil krijgen op de top van de politieke macht" heb je politieke partijen nodig. (p. 504) Om het voorbeeld van Cuba te nemen, de CIA beseft heel goed dat ze alleen de revolutie zal kunnen breken door de macht van de partij te verzwakken en uit te schakelen. Een scenario dat ze met succes in de Oostbloklanden heeft toegepast.⁸ Ook bij ons is dat waar. Bij sociale actiegroepen zonder politieke leiding en eengemaakte organisatie krijgen regeringen gemakkelijker "de kans dergelijke strekkingen te isoleren en hun dynamiek te remmen". (p. 504) Een sterke politieke organisatie met een uitgeklaarde politieke lijn is de enige mogelijkheid om vandaag het hoofd te bieden aan de megasystemen. Alleen, in het Westen werkt het in de huidige omstandigheden niet op die manier. De vele actiegroepen staan op hun autonomie en eigenheid en zijn nauwelijks te bewegen tot serieuze eengemaakte en duurzame structuren. Slechts een heel kleine minderheid – minder dan 1% op dit moment – ziet de noodzaak in van een steviger structuur én is bereid zich te engageren in een radicaal linkse partij met een revolutionair perspectief. Dat fenomeen vind je terug in alle Westerse landen. Dat is een heus dilemma: Een steviger politieke structuur is het enige dat uitkomst biedt, maar de betrokkenen willen het kennelijk niet, althans niet op dit moment. Dat heeft wellicht verschillende oorzaken. Er staat hier bij ons zeer weinig op het spel. Velen koesteren een bij wijlen neurotisch individualisme. De strijd wordt meestal maar gevoerd binnen het perspectief van een (snelle) overwinning. Het engagement moet afgebakend blijven: het af en toe bijwonen van een vergadering, het lezen van een 'linkse' krant, het ondertekenen van petities en nu

en dan eens naar een betoging, maar voorts geen verplichtingen. De strijd moet leuk blijven: over een draad kruipen (kleine Brogel) tot daar aan toe, maar zeker geen bulldozers (Forges de Clabecq). Daarnaast speelt ook hier de kater na de val van de Berlijnse Muur een belangrijke rol.

Dat dilemma, tussen de noodzaak en de weigering van een stevige politieke structuur, is mijns inziens dé centrale kwestie van de toekomst van links in het Westen. Kruithof geraakt daar niet uit en niemand trouwens op dit moment. Wel stelt hij voor om van nul te beginnen: "Bestaande formaties moeten terugtreden en meewerken aan een bredere politieke stroming." (p. 515) Dit lijkt me totaal onhaalbaar en ook niet wenselijk. Veel progressieven, gefrustreerd door de actuele zwakte van

Dat dilemma, tussen de noodzaak en de weigering van een stevige politieke structuur, is mijns inziens dé centrale kwestie van de toekomst van links in het Westen.

links en de nederlagen uit het verleden, gooien dan maar de formules uit het verleden volledig overboord. Ze zijn op zoek naar een nieuwe toverformule, die het allemaal zal oplossen. Ik twijfel er zeer sterk aan dat ze die zullen vinden. Moet het warm water opnieuw worden uitgevonden? Deze eeuw heeft massa's ervaringen opgeleverd, positieve en negatieve. Zowel uit de fouten als uit de overwinningen moet geleerd worden. Dat is volgens mij de enige manier om vooruit te geraken. Van een onbevangen studie van die nederlagen en overwinningen is echter nog niet veel werk gemaakt.

"Er is weinig moed voor nodig, om over de slechtheid van de wereld en de triomf van de bruutheid in het algemeen te klagen. ... De waarheid moet gezegd worden omwille van de gevolgen die ze op het gedrag en het handelen moet uitoefenen." Zo schrijft Brecht. De vier opgeworpen kwesties hebben één gemeenschappelijke noemer: ze kunnen gemakkelijk tot defaitisme en moedeloosheid leiden: het alternatief is onduidelijk, er wordt weinig of niet gewezen op de zwakte van het vigerende systeem maar daarentegen wordt de schijnbare onoverwinnelijkheid van de megasystemen benadrukt en de voorgestelde organisatievorm om strijd te voeren is eerder zwak. Deze spijtige conclusie staat in schril contrast met de vechtlust en het optimisme, die Jaap Kruithof in zijn vele lezingen telkens opnieuw ten toon spreidt.

Noten

- 1 Kruithof J., *Het neoliberalisme*. Berchem, Epo, 2000, 522 p.
- 2 *Le Monde Diplomatique* december 1999, p. 1.
- 3 Arrighi G., "World Income Inequalities and the Future of Socialism." *New Left Review* september/oktober 1991, 39-65, p. 52v.
- 4 Geciteerd door Brar H., *Imperialism. Decadent, Parasitic, Moribund Capitalism*. London 1997, p. 210.
- 5 Beaud M., *Histoire du capitalisme de 1500 à 2000*. 5de uitgave, Parijs 2000, p. 364-5.
- 6 Vandepitte M., "Che Guevara en het socialisme met een menselijk gelaat. De moeilijke vergelijking tussen Cuba en de Sovjetunie." in: *Vlaams Marxistisch Tijdschrift* september 1996, 121-127.
- 7 Vandepitte M., "Che: antipool van de postmoderniteit." *Aktief*, januari/februari 1998, 18-22.
- 8 Vandepitte M., *De gok van Fidel. Cuba tussen socialisme en kapitalisme?* Berchem 1998, p. 65-6.